

Missourista Kymeen

Suomen kielen helpoimpia puolia on oikeinkirjoituksen yksinkertaisuus. Niin yksinkertaista ei kirjoitustapamme sentään ole, että sen opettaminen pitäisi koulussa jättää heitteille. Jos koulunkäynyt ihminen kirjoittaa »80-vuoden ijässä olevasta invalidista», syynä tuskin on ollut muu kuin opetuksen hunninko.

Toisenlaista hunninkoa kuvastavat käsitteet, joiden mukaan oikeinkirjoituksessamme yhä on viljalti helpottamisen varaa, jopa niin, että vihdoin olisi saatava pois »käytännön kirjoittamisen kannalta epälooginen normitus». Semmoista epäloogisuutta on eräs pedagogi äskettäin arvellut löytäneensä ja tietäväisesti kirjoittanut löydöistään äidinkielen opettajille tarkoitettussa vuosikirjassa. Yksi hänen ihmetyksensä aiheista on: miksi yhdysmerkkiä käyttäen *Liisa-täti* mutta ei silti »Missouri-virta»?

Jos tuohon haluaisi vastata lyhyesti, vastaus olisi: tädin nimi on vain Liisa, ja sana *täti* on lisäke; virran nimi sen sijaan voi olla Missouri tai Missourivirta, kuten

meillä Suomessa Kymi tai Kymijoki. Yhdysana Kymijoki on kokonaisuutena paikannimi, ja sellaiseksi on johdonmukaisuuden vuoksi käsitettävä Missourivirtakin.

Aina ei ole ajateltu samoin. Vuosisadan alussa neuvottiin usein kirjoittamaan peräti kahdeksi sanaksi semmoiset tapaukset kuin »Kalle poika» ja samoin »Elbe virta», »Karpas vuoret». Sekä kielioppien kanta että käytäntö on jo kauan sitten muuttunut toiseksi: isä on antanut rahaa Kalle-pojalleen, jotta tämä pääsee katsomaan Elbe-virtaa. Vanhaa kantaa ovat jääneet heijastamaan enää sellaiset yksinäiset kirjoitustavat kuin »Juhana Herttua» (ikään kuin *herttua* olisi jonkinlainen sukunimi) ja lisäksi mainostajien ikäloput »Finlux televisiot» ja »Kraft salaattikastikkeet».

Toivottavasti joskus vielä opitaan kirjoittamaan *Juhana-herttua*, *Finlux-televisio*, *Kraft-kastike*. Muu kirjoitustapa ei hevin ole puolustettavissa.

Mutta palaan paikannimiin. »Elbe-virta» jäi pitkäksi aikaa Kalle-pojan tasalle: molemmissa yhdysmerkki. Kyseessä ei silti ollut kielenkäyttäjien tarvitsema yksinkertainen ratkaisu, eipä edes johdonmukainen.

Yksinkertainen se ei ollut seuraavasta syystä. Lukuisiin paikannimiin jälkiosa kuuluu niin kiinteästi, ettei se koskaan voi jäädä pois: *Kapkaupunki*, *Bermudasaaret*, *Marmameri*. Näihin ei tietysti voi tökätä yhdysmerkkiä (»Kap-kaupunki» jne.). Mutta moniko kirjoittaja pystyy hallitsemaan kaikki tapaukset? Vaikeaa on erikseen muistaa, että on kirjoitettava yhdysmerkillisenä »Ural-vuoristo» ja »Baikal-järvi», koska samojen paikkojen niminä ovat myös pelkkä *Ural* ja *Baikal*.

Ja johdonmukaisuus ratkaisusta puuttui siksi, että kotimaan paikannimissä ei yhdysmerkkiä kuitenkaan käytetty. Eihän kukaan kirjoita »Kymi-joki» tai »Inari-järvi», vaikka rinnakkaisniminä on lyhyesti *Kymi* ja *Inari*.

Näitä kahta heikkoutta Suomen Akatemian kielilautakunta piti niin pahoina, että se v. 1967 päätti suosittaa yhdysmer-

kitöntä asua myös *Uralvuoristo*, *Baikaljärvi* -tyyppisiin tapauksiin. Oikeinkirjoitus ei siitä mutkistunut; lautakunta halusi sekä yksinkertaistaa että johdonmukaistaa kirjoitustapoja.

Toivottavasti viesti nyt jo kulkee kouluhinkin. Ja toivottavasti samalla kulkee toinen viesti, seuraavanlainen:

Silloin kun jälkiosa ei välttämättä kuulu nimeen, ei sitä yleensä kannata panna lainkaan ilmi. Tämä koskee lukuisia ulkomaiden paikannimiä. Parempia kuin Missourivirta ja Kossaari ovat lopulta pelkät *Missouri* ja *Kos* — aivan kuten *Mississippi* ja *Samos*.

Mutta sama pätee moniin oman maan nimiin. *Inari*, *Oulu* ja *Aura* ovat kansanomaisia järven ja joen nimiä, ja ainakin tyylin höysteenä niitä voi siltään käyttää yleiskielessäkin. Tavanmukaisia ovat silti *Inarijärvi*, *Oulujoki* ja *Aurajoki*: niitä käyttämällä vältetään sekaannus kunnanimiin Inari, Oulu ja Aura.

Selvyyskään ei toisaalta vaadi käyttämään pitkiä nimiä »Puulavesi», »Tenojoki», »Koitajoki», »Luirojoki», »Nuortijoki». Kansankielisten nimien *Puula*, *Teno*, *Koita*, *Luiro* ja *Nuorti* sopisi yleistyä kaikkeen tekstiin.

Eikä selvyys vaadi enää pitämään erosa Kymiä ja Kymijokea, kun Kymin kunta on liitetty Kotkan kaupunkiin. Joen kansanomainen nimi on pelkkä *Kymi*. Asiatekstinkin kirjoittaja saisi jo päästää *Kymen* valloilleen ja valvoa, että *Kymeen* juoksetetaan vettä aina kun Päijänne tulvii.

TERHO ITKONEN